

Samfunnet gjenspeila i barne-TV?

En sammenligning av "Jul i Svingen" og "Jul i Blåfjell", sett i lys
av begrepene ytringsfrihet og selvsensur

Ulla Svalheim

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord.....	3
Del 1 – Hva er egentlig en adventskalender i barne-TV?	4
Del 2 – Presentasjon	5
Jul i Blåfjell.....	5
Bakgrunn og roller.....	5
Handling	7
Jul i Svingen	8
Bakgrunn og roller.....	9
Handling	10
Eksempel på episode.....	11
Del 3 – Sammenligning.....	13
Forskjeller og likheter.....	13
Barn har rett.....	13
Forbilledlig framstilling av det ukjente.....	13
Integrering og fremmedfrykt	14
Likestilling med antydning til kvinnelig dominans	15
Konservatisme.....	15
Hensyn til naturen.....	16
Forholdet til jula	17
Julebudskap i Svingen	17
Julebudskap i Blåfjell	17
Selvsensur?.....	18
En ny jul?.....	18
Ytringsfrihetens fiender	19
Konklusjon – hva byggesteinene består av	20
Etterord.....	21
Kildeliste.....	22

FORORD

Hvert år, hver dag gjennom hele advent, blir klokka seks om igjen og om igjen. Og med klokkeslettet seks følger barne-TV. Jeg har løpt opp trappene for akkurat å rekke introduksjonsmelodien. Jeg har sittet klar fem minutter før for å være på den sikre sida og på den måten fått med meg nyheter på tegnespråk i tillegg, Jeg har vært både overgitt og lei over at jeg mista de ti første minuttene av dagens adventskalender på barne-TV. Jeg har gleda meg, jeg har storkost meg og jeg har latt meg engasjere av NRKs barne-TV i adventstida år etter år så lenge jeg kan huske, og til opplysning, nå har jeg blitt 18. Det er ikke tvil; adventskalenderen på barne-TV har vært en viktig faktor for å bygge opp julefølelsen min.

”Jul i Blåfjell” har helt siden den blei sendt for første gang i 1999, vært favoritten min. Det var noe nytt med blå nisser, entusiastiske og sprudlende karakterer og ikke minst en stadig stigende spenningskurve. ”Jul i Svingen”, som blei vist i 2006, var det annerledes med. En kan kanskje skylde på en stor aldersforskjell mellom første gang jeg så de to seriene, men på det tidspunktet likte jeg ikke ”Jul i Svingen” i det hele tatt. Det var mangel på nisser og dermed også julefølelse. Men dette endra seg da jeg så serien om igjen denne adventen, altså i 2009. Uansett har jeg aldri vært i tvil, adventsbarne-TV er den beste av all barne-TV. Jeg har forestilt meg den som tidløs og med målgruppe på tvers av alle generasjoner. Jeg har bare tenkt godt om denne formen for barne-TV.

Men så begynte jeg å tenke, virkelig tenke. Tankegangen var kritisk. Jeg tenkte på irriterende politisk korrekthet, manglende kristent innhold, som jo faktisk er sentralt i advent og jul som en religiøs høytid, og en kanskje for lite utnyttta ytringsfrihet. For hva vil barne-TV-seriene? Vil de i det hele tatt noe med oss? Eller er de fanga i sin egen koselighet så de på den måten kan passe for alle? Er alt bare feel-good, for hvem vil vel støtte noen når det er jul? Plutselig satt jeg inne med mange spørsmål.

I denne oppgava vil jeg prøve å svare på disse spørsmålene. Jeg vil ta for meg de to seriene, ”Jul i Blåfjell” og ”Jul i Svingen”. Først vil jeg prøve å finne ut av adventskalenderens plass i samfunnet og se på forskjellene mellom vanlig barne-TV og barne-TV i adventstida. Deretter vil jeg presentere grundig de to seriene og analysere dem. Denne analysen vil jeg bruke til å sammenligne de to så jeg til slutt får svar på spørsmåla mine. Og det er med skrekkslagen fryd jeg gjør dette, for hvem veit, kanskje er ikke adventskalenderen i barne-TV så fantastisk som jeg alltid har trodd?

DEL 1 – HVA ER EGENTLIG EN ADVENTSKALENDER I BARNE-TV?

I dag finnes all verdens forskjellige adventskalendere. I tillegg til de mer tradisjonelle sjokoladekalendrene, som det for øvrig ikke er så alt for lenge siden var det nye og hippe, finnes i dag flax-loddkalendere og kalendere i bokform. Adventskalenderen har i dag en helt naturlig plass i samfunnet, men sånn har det ikke alltid vært. Fenomenet adventskalender oppstod tidlig på 1900-tallet, den gangen som dekorerte papplater med nummererte luker, og med et lite bilde bak hver luke¹. Bildene var gjerne fra bibelhistorien. Den første kalenderen av denne typen blei trykt i Tyskland i 1904. I Norge blei adventskalenderen først kjent i 1940-åra da Norsk Speiderpikeforbund begynte å lage og selge disse. Etter dette har adventskalendrene utvikla seg videre, men ett er fortsatt felles: en adventskalender er en kalender som teller ned dagene fra 1. desember til julaften. Hvorvidt tanken bak kalenderen er å lede tankene inn på julebudskapet og dermed bygge opp under adventen som en ventetid, eller bare å tjene bra, er en annen sak.

På 1960-tallet blei den første adventskalenderen på TV sendt. Dette skjedde på svensk TV med serien "Tittelure". NRK sendte sin første adventskalender i 1970, men begynte for alvor med dette i 1979. Siden den gang har kanalen sendt en adventskalender hver advent, med unntak av de første åra. "Jul i Skomakergata" er den helt klart mest sendte serien med sine til sammen syv runder i manesjen. På andre plass kommer "Jul i Blåfjell", som har blitt sendt fire ganger. "Jul i Svingen" har blitt sendt to ganger, men er også mye nyere enn de to andre.

Da jeg var yngre, var det aldri noe annet barne-TV vi snakka om, gjenskapte ved leik eller kommenterte så mye som adventskalendrene. Jeg har prøvd å få kontakt med NRK for å få seertall for å sammenligne vanlig barne-TV med adventsbarne-TV, men jeg har ikke lyktes med dette. Allikevel vil jeg tørre å påstå adventsbarne-TV er mer populært enn annen barne-TV. Det handler nemlig om oppnåelse av den beryktede julefølelsen. Er man liten, er kanskje adventskalenderen noe man følger med på bare fordi man alltid ser barne-TV. Men serien minner deg i tillegg om at jula nærmer seg dag for dag, og er også spesiell da den samme serien vises hver eneste dag. Seinere ser man på barne-TV i adventstida for å gjenoppleve magien og gleden som var der da man var mindre. For julefølelsen, den som kjennes så godt i magen og som gjør at du blir litt mer glad og litt mer overbærende enn ellers, den skal oppnås. Og det er klart, julefølelsen med dens begeistring, den var mye lettere å finne da man var yngre. Og på denne måten, har jeg fått inntrykk av, blir adventsbarne-TV mer populært enn barne-TV ellers. Kalendrene har for mange av de som har vokst opp med dem, rett og slett blitt en del av juletradisjonen. Det at adventskalendrene får mer medieoppmerksomhet tyder også på at seergruppa er større med en høyere andel voksne. Adventsbarne-TV opptar flere enn det vanlig barne-TV gjør. Blant annet var det en diskusjon i media da "Jul i Svingen" kom i 2006, hvor serien blei anklaga for å være for nøytral.

Som sagt kan jeg ikke med sikkerhet si at adventskalendrene trekker flere seere enn vanlig barne-TV, men det skulle ikke forundre meg. En ting er i alle fall sikkert; fenomenet adventskalender på TV har blitt en sentral del av juletradisjonen for mange. Da kan man spørre seg, har virkelig disse kalendrene noe med jul og gjøre?

---

¹ *Adventskalender* (25.12.2009) <http://no.wikipedia.org/wiki/Adventskalender>

DEL 2 – PRESENTASJON

De to adventskalenderne "Jul i Svingen" og "Jul i Blåfjell" er forskjellige. I Blåfjell, inne i selve fjellet, finnes blånisser som stuller og steller med sitt. Nissene fører en enkel livsstil i pakt med naturen og de utgjør et helt lite og underlig samfunn i seg selv. I Svingen derimot er det livet til helt vanlige barn, som blant annet rommer barn med skilte foreldre, barn med gifte foreldre og barn fra andre kulturer. Disse barna følges i hverdagslige aktiviteter gjennom hele advent. I utgangspunktet kan det se ut som om de to seriene ikke har mer til felles enn nettopp det de skal fungere som, nemlig en adventskalender. Er det slik? Eller har seriene mer til felles enn dette? For å finne ut av dette må de to seriene først presenteres.

JUL I BLÅFJELL

Adventskalenderen "Jul i Blåfjell" blei sendt for første gang i 1999. Serien er produsert av NRK etter idé og manus av Gudny Ingebjørg Hagen². Hagen har i tillegg til denne serien stått for ideen bak flere barne-TV-produksjoner for NRK. Julekalenderne "Amalies jul" og "Jul på Månetoppen", som er en slags oppfølger til "Jul i Blåfjell" er eksempler på dette³.

BAKGRUNN OG ROLLER

I Blåfjell følges tre forskjellige historier. Den ene historien sees fra blånissenes synspunkt, som helt klart utgjør hovedsynsvinkelen i historien. Bygdefolket som lever ved foten av fjellet hvor Blåfjell ligger, står for den andre synsvinkelen. Den tredje ligger hos et lite søppelfirma. Søppelfirmaet drives amatørmessig av mor Mamsen og sønn Lillegutt. De tre historiene henger nøye sammen med hverandre og veves sammen så de tre egentlig bare utgjør deler av en hel sammenhengende fortelling.

Blånissene utgjør altså hovedsynsvinkelen i "Jul i Blåfjell". Blånissene lever inne i Blåfjell og ser på seg sjøl som en del av naturen. Det er blånissene som lager "den blå timen" ved hjelp av blåbærsaft og kreklingssaft – en teknikk urblånissene oppdaga. I den blå timen åpner fjellet seg så blånissene, som til vanlig er stengt inne i fjellet, kan komme ut. Blånissene kan bare være utenfor fjellet i den blå timen. Hvis en blånisse ikke kommer seg inn i fjellet når den blå timen er over og fjellet lukker seg, vil blånissen fryse til fjell og forsvinne. Blånissenes fremste leveregel lyder "vi blånisser låner og gir noe tilbake". De låner bær av fjellet og gir blåvær tilbake. De lever i pakt med naturen.

Blånissefolket har en dronning. Dronning Fjellrose tar alle endelige beslutninger for blånissene, men får hjelp av et dronningråd. Dronningrådet består av tre blånisser som hver er minst 250 år gamle, det kreves nemlig et visst antall grå hår på hodet for å kunne være med. Blånissene følger blåstaven sin slavisk. Blåstaven er blånissenes svar på en primstav og forteller om gjøremål og spesielle merkedager gjennom hele desember. Blant annet sier staven når det skal strikkes strømper, når nissene kan begynne kvistfyringa for å varme opp de forfrosne fjellveggene og når blånissene skal bake til jul. Blåstaven har til og med sin egen Luciadag, som i

---

² *Jul i Blåfjell* (22.12.2008) http://no.wikipedia.org/wiki/Jul_i_Blåfjell

³ *Gudny Hagen* (12.12.2009) http://no.wikipedia.org/wiki/Gudny_Ingebjørg_Hagen

Blåfjell kalles for lyktedagen. Da går blånissene fra hule til hule og tenner lykter for at deres ønsker skal gå i oppfyllelse.

Blånissene har et sterkt forhold til forfedrene sine og de lever på den måten de første blånissene bestemte at alle blånisser skulle leve. Blant annet var det disse nissene som laget blåstaven, men også den urgamle blånisseregelen stammer fra disse nissene. Denne regelen lyder: "Den blånisse som tar bygdefolk eller rødnisse inn i fjellet, må selv forlate fjellet og aldri komme tilbake".

I Blåfjell er det jenta Turte vi følger. Ho er også hovedperson i hele serien samla sett. Turte er ei viljesterk og smart jente, men ho kan også være rampete. Turte bor sammen med tvillingbroren Tvilling og foreldrene Blåfar og Blåmor i Blåværshulen i Blåfjell. Tvilling blei født baklengs og snakker derfor også baklengs. Han er ingen sterk personlighet i serien, men bygger opp om Turtes karakter og forsterker den blant annet ved å være enig i det ho sier og gjøre det samme som ho gjør. Blåfar hikker hver gang han blir redd, og det er ikke sjeldent. Bare noen sier "mus" eller "rødnisse" skvetter Blåfar til. Blåmor, er derimot ikke like skvetten av seg. Ho kan nemlig virkelig brøle. Etter hvert får Turte også en lillebror, Krekling som også bor i Blåværshulen.

En annen viktig skikkelse i Blåfjell, er Erke. Erke er en av de eldre blånissene og sitter i dronningrådet sammen med Blåfar. Erke har mista kona si Tufsa fordi ho ikke rakk å komme inn i fjellet før den blå timen var over. Alle de andre blånissene tror at dette har ført til at den store sorgen har flytta inn i Erke, og at han derfor oppfører seg rart. Dette er nok noe av årsaken, men etter hvert viser det seg at Erke fortsatt er en blånisse med et uvanlig godt hjerte. Dette henger sammen med Nissejenta, en rødnisse som gjennom hele advent oppholder seg i Blåfjell. Andre sentrale blånisser er dronning Fjellrose som taler klokt og vil alle vel, Ekko-ekko som lager ekkoet i blåfjell og som også er Turtes bestefar, og Tistel som konstant bekymrer seg og har en frykt for det som er nytt. Tistel er selve konservatismen i egen person.

Den andre synsvinkelen i historien ligger hos bygdefolket. Bygda spiller på vår tanke om et gammelt norsk samfunn brakt inn i nåtida. Kanskje er det et slags norsk utopia? Alle menneskene er glade i hverandre og alle i den lille bygda veit hvem som er hvem. Det første møtet vi får med bygda er en hardingfelespillende ordfører som opptrer ved tenning av julegrana. I Bygda spinner historien seg rundt Kåre Eyolf Olsen Jr., Selma, Mikkel og Marta. Kåre er enslig postmann og kordirigent. Han bor i en liten hybel og han har et godt øye til Selma, men han får aldri sagt noe pent til henne. Selma er elektriker og alenemor til Mikkel. Hva som har skjedd med faren til Mikkel, sier ikke serien noe om, men det antydes at han er død da Mikkel og Selma i siste episode tenner lys på en grav. Marta er Mikkels kusine og de to er mye sammen. Begge to er rundt 10 år og de er med i koret til Kåre som denne jula skal sette opp et julespill på julaften. Julespillet heter "God jul!" og blir skrevet av Kåre selv. Menneskene i Bygda veit ikke at blånissene finnes, men er tydelig fascinerte og stolte av Blåfjell. De ser på Blåfjell som et mystisk fjell, som både gir blåvær og som noen ganger til og med spiller.

Den tredje og siste synsvinkelen ligger hos Mamsen og Lillegutt som også bor i bygda, men som ikke allikevel er en del av bygdefellesskapet. Mamsen og Lillegutt lite penger, så da de får høre at det er et søppelproblem i bygda danner de straks sitt eget lille søppelfirma for å tjene penger til julegaver. Mamsen er rundt 60 år og

selvutnevnt søppeldirektør. Lillegutt er fortsatt hjemmeboende, trass i hans rundt 30 leveår. Lillegutt tenker enkelt og framstilles som en mindre smart tulling. Samtalene mellom Mamsen og Lillegutt er som oftest komiske. De to utgjør en morsomhet i serien, samtidig som de er historiens skurk: Søpla som Lillegutt kjører, kjøres til Blåfjell i all hemmelighet. På denne måten skaper Mamsen og Lillegutt et bindeledd mellom hendelsene i Blåfjell og hendelsene i Bygda.

Se fotnote 1 for liste over roller og skuespillere i "Jul i Blåfjell".

HANDLING

Blånissejenta Turte våkner opp den første desember etter den store høstøvnen ved at Blåne breker utafor fjellveggen. Blåne er ei geit som hvert år kommer fra de syv blåner for å leve sammen med blånissene og gi dem blåtår for å holde hjertene deres varme gjennom hele desember. Turte vekker familien sin og den første blå timen blir lagd så Blåne slipper inn i fjellet. Erke er også våken, noe som er uvanlig da resten av blånissene først våkner den 2. desember. Mens den blå timen er inne går Erke rundt og roper på Tufsa si, kona hans som forsvant. Andre dag i Blåfjell vekkes de andre blånissene som sammen vekker dronning Fjellrose med en høytidelig prosesjon.

I bygda tennes julegrana samtidig som søppelet flyter rundt i gatene. Mamsen og Lillegutt får jobben som søppelkjørere og kjører søppelet med en halvgammel lastebil opp i Blåfjell, uten at resten av bygda veit om tømmestedet. Søpla gjør at lufta blir dårligere i Blåfjell og dermed blir det også vanskeligere for blånissene å lage den blå timen. Blånissene blir rådvile når de ser alt søppelet bygdefolket har etterlatt seg, for det er jo deres oppgave å holde fjellet reint. Dronningrådet prøver å pønske ut hva de skal gjøre med søppelet, men greier ikke komme på noe bedre enn å vente så snøen som daler ned kan gjemme søppelet. Dette er Turte og Tvilling sterkt uenig i og danner derfor "de små blå" som sitt svar på dronningrådet. "De små blå" skremmer bygdefolkemannen som kommer med søppel for å holde fjellet deres reint. Dette gjør de blant annet ved å rope til han gjennom ekko-hulen i Blåfjell. Denne skremminga fører til at Lillegutt gang på gang flykter fra Blåfjell, enten til beins eller med bilen, og ned igjen til bygda uten å tømme søppelet. Det vi ser av Mamsen og Lillegutt har alltid sammenheng med søppelet, enten det er Lillegutt som skrekkslagen og livredd for ekkoet prøver å tømme søppel i Blåfjell, eller det er Mamsen som gang på gang overtaler Lillegutt til å dra opp til Blåfjell nok en gang.

I tillegg til søppelet, er denne desembermåneden en uvanlig desembermåned for blånissene. For det første oppfører Erke seg merkelig og fraværende, og dessuten er nøkkelen til kvisthulen borte. Kvisthulen er hula hvor all fyringsveden ligger. Disse to viser seg å ha en sammenheng. Turte finner nøkkelen til Kvisthulen i skoa til Erke etter at han sovner på grunn av manglende søvn i høsten som var. Ho åpner Kvisthulen og finner rødnissen Nissejenta der inne. Nissejenta forklarer at Erke fant henne da han var ute og ropte på Tufsa si den første desember, ho hadde nemlig gått deg bort i fjellet. Turte holder dette hemmelig helt til vendepunktet i serien kommer når blånissene bestemmer seg for å slå inn Kvisthulen med storslegga. De trenger så sårt mer kvist å fyre med. Når dette skjer, smetter Nissejenta fram så ho, uten å mene det, forårsaker hjertevondt og øyesmerter hos alle blånissene. De påfølgende dagene holder dronning Fjellrose dronningråd, denne gangen

uten Erke. Rådet prøver å finne ut av hva de skal gjøre med Nissejenta, og ikke minst Erke som brøyt den urgamle blånisseregelen. Etter mye diskusjon forkaster blånissene den urgamle blånisseregelen som sier at den blånisse som tar bygdefolk eller rødnisse inn i fjellet, må selv forlate fjellet og aldri komme tilbake. De roper den ut, alle som en, og lar den fare av gårde med vinden. Men Blåmor og Blåfar er uenig i dette, de mener at Blåfjell kun er for blånisser og unngår derfor Nissejenta. Men så får Fjellmor og Fjellfar i oppgave å lage en helt ny farge til dronning Fjellroses kappe, en farge som er mer enn blå. Etter mye hodebry finner de to ut at det som skal til, er å blande rødt i det blå for å få den fargen som vi kaller lilla, men som i Blåfjell får navnet vennefargen. Blåmor og Blåfar skjønner samtidig at rødt slettes ikke er så dumt, og dermed er den siste fremmedfrykten forsvunnet fra Blåfjell. Blåfar, som hikker hver gang han blir redd, slutter til og med å hikke fordi han ikke lenger har noe å være redd for. De siste dagene i Blåfjell er rolige og danner en avslutning på serien. Rødnissejenta forlater Blåfjell den 23. desember mens Blåne drar på selveste julaften. For blånissene er høydepunktet i jula den usedvanlig vakre julenatthimmelen de selv lager.

Kåre Eyolf Olsen Junior, Selma, Mikkel og Marta stuller og steller gjennom hele desember. Det er korøvelser, det er juleforberedelser i ymse slag og det er en travel hverdag. Kåre leverer post og Selma jobber overtid som elektriker. De planlegger tur til Blåfjell, men den lar seg ikke gjennomføre for de voksne. På grunn av dette går Mikkel og Marta aleine på tur i Blåfjell samtidig som det blåser opp til storm. De blir meldt savna begge to og må reddes av hundepatruljen. Men mens de er der hører de allikevel Blåfjell spille musikk, som er en slags gjengangsmyte i Bygda, og overtaler dermed Kåre og Selma til å bli med opp en tur. Denne gangen oppdager de alt søppelet i Blåfjell. Mamsen og Lillegutt blir arrestert men etter et par dager i fengsel blir de to tilbudt hver sin jobb så de fortsatt kan tjene penger til julegaver.

Gjennom hele advent holder Kåre på med julespillet sitt og stadig vekk nevnes julas kristne budskap i form av julekrybber og spørsmål fra Kåre til de to barna der han lurte på om de har tenkt over julas egentlige budskap. På nattbordet til Kåre ligger til og med en Bibel. I siste episode vises selve julespillet og juleevangeliet framføres i en høytidelig stemning. Kåres forhold til Selma er også en viktig del av livet i Bygda. Kåre går fra å ta Selma for gitt til på julaften å si til henne at ho er så veldig pen. I Bygda begynner de også etter hvert å kildesortere søpla si, dette etter forslag fra Mikkel og Martha.

JUL I SVINGEN

"Jul i Svingen" blei sendt for første gang i 2006. Serien bygger på de samme karakterene som er å finne i TV-serien "Linus i Svingen". Denne serien blei vist på barne-TV på NRK for første gang i 2003 og bestod av i alt 6 episoder⁴. "Jul i Svingen" er skrevet av Kjetil Indergard, som også er mannen bak "Linus i Svingen"⁵.

"Jul i Svingen" er en av NRKs mest omfattende egenproduserte dramaserier og den kosta 28 millioner å produsere. Serien har blitt solgt til flere land, som Nederland, Danmark og Færøyene. I alle disse landene har

---

⁴ *Jul i Svingen* (24.12.2009) http://no.wikipedia.org/wiki/Jul_i_svingen

⁵ *Kjetil Indergard* (05.12.2009) http://no.wikipedia.org/wiki/Kjetil_Indregard

serien blitt vist med dubbede stemmer. Også i Sverige har 7 episoder av serien blitt vist, også her i en dubbet versjon.

BAKGRUNN OG ROLLER

I "Jul i Svingen" følges barna i Svingen gjennom hele advent. Hver episode har sin egen handling og er dermed frittstående. Allikevel finnes det noen gjennomgående linjer: de samme personene omtales, noen av personene endrer seg i løpet av serien, og også forholdet mellom noen av karakterene endres underveis, men serien bygger seg ikke opp etter hvert og har dermed heller ikke som helhet en tydelig spenningstopp. Derimot har hver eneste episode sin egen spenningstopp som det bygges godt opp under. Alle episodene omhandler et tema hvor det i starten er et problem eller en konflikt som i løpet av episoden blir løst. Dermed kan serien kalles for en samling små novellefilmer.

Svingen er ei lita bygd med trygge og gode oppvekstvilkår. Innbyggerne der representerer, på tross av bygdas størrelse, flere ulike nasjonaliteter. Familieformene her er også varierende; det er like mange familier hvor foreldrene bor sammen som det er familier der barna kun bor med mammaen eller pappaen sin. Men felles for de fleste familiene er at de kun har ett eller to barn. Det eneste unntaket fra dette er en muslimsk familie fra Pakistan. Samholdet i bygda er sterkt og inkluderende, på tross av de kulturelle forskjellene som finnes. Det lille samfunnet i Svingen er så idyllisk at det nærmest utgjør et prakt eksempelpå et integrert norsk samfunn, selvsvaret på hvordan et moderne norsk samfunn bør se ut.

I "Linus i Svingen" er det tydelig at Linus er hovedperson og historiene spinner seg rundt han med de andre barna som biroller. I "Jul i Svingen" har dette perspektivet endra seg. Linus som hovedperson er tona ned, samtidig har de andre barna blitt sterkere personligheter og roller. Ikke alle barna er med i hver episode, til og med Linus kan ta en pause i blant. I det følgende kommer en oversikt over de viktigste personene i "Jul i Svingen".

Linus er en snill og omtenkssom gutt og er god venn med alle i Svingen. Dette gjør at han naturlig danner et midtpunkt i serien, men allikevel ikke på samme måte som i "Linus i Svingen". Linus er 8-9 år og bor sammen med pappaen hans Marvin, mora Agnetha og lillesøster Klara. Marvin er en veldig barnslig mann og må dermed ofte settes på plass av Agnetha, men også barna hans kan ofte være med voksne enn han selv. Agnetha utgjør rake motsetningen til Marvin og er en tydelig omsorgsgivende voksenskikkelise for barna. Klara er i fireårsalderen og synes det er morsomt å irritere storebror Linus. Ho ser også opp til Linus og ønsker å være med på den han gjør, men får ikke alltid lov til dette. Dette fører til at Linus ofte kaller lillesøsteren for Klara Klegg. Men Klara og Linus kan også være gode venner.

Nure ønsker ikke å gjøre en flue fortredd og er redd for det meste, mye takket være moras redsel. Han er liten og forsiktig og bor sammen med mora Grete. Nure kan ikke huske den avdøde faren sin. Faren hans frykta ikke noe og dreiv med ekstremsport, og nettopp dette skulle ta livet av han. Farens død har gjort Grete engstelig og overbeskyttende ovenfor Nure, i frykt for at det skal skje noe forferdelig med han også.

Åsa er en tøffing. Ho bor sammen med faren Biggen og er direkte ujålete. Hver dag gjennom hele desember får ho et verktøy av faren. Ho kan snakke for seg og også for vennene sine. Faren Biggen driver bensinstasjonen i Svingen.

Akaya bor sammen med storesøstera si, moren Kartini og faren Tor. Kartini kommer fra Indonesia og Akaya har dermed et asiatiske utseende. Akaya er veldig filosofisk og ho er opptatt av naturen, rettferdighet og harmoni, både globalt og lokalt. Derfor opptre ho ofte som en megler i venneflokk.

Børre var i "Linus i Svingen" en skikkelig bølle som gjorde livet surt for de andre. Men så blei han en del av vennegjengen og oppfører seg nå som oftest bra. Børre bor sammen med mora Lucy, men er ofte overlatt til seg selv fordi mora jobber så mye.

Atif kommer fra Pakistan og bor sammen med foreldrene Saima og Omar og to eldre brødre. Familien har akkurat kommet til Svingen, men Atif og resten av familien snakker allikevel godt norsk. Atif har funnet seg godt til rette og blitt en naturlig del av vennegjengen, hvor han er den helt klart mest intellektuelle. Atifs familie er muslimer, og de feirer derfor ikke jul.

Victoria kommer til Svingen i episode 3. Ho har flytta sammen med mamma Vera, pappa Arne Olav og lillebroren Morten fra Sletta. Sletta er større enn Svingen og dette gjør at Victoria fra starten av oppfører seg overlegen i forhold til de andre barna, som jo ikke veit noen ting om forholda i den store vide verden. Victoria er ei veslevoksen jålebøtte. Linus, Nure, Åsa, Akaya, Børre, Atif og Victoria er alle på samme alder. Vera, mora til Victoria, er skuespiller og steller i stand mange morsomme aktiviteter for barna i Svingen. Lillebroren Morten er på Klaras alder og er minst like irriterende som henne, derfor blir han kalt for Morten mygg. Klara og Morten er bestevenner fra første stund⁶.

HANDLING

Som allerede nevnt består "Jul i Svingen" av 24 enkeltstående episoder. I episodene blir en rekke temaer tatt opp. Grunnen til at noen kan oppføre seg ekkelt ovenfor andre forklares ved at personen ikke har det så bra eller føler seg litt aleine, frykt overvinnnes og forhold reddes. Barna lærer at det viktigste ikke er å vinne, men å delta, at ærlighet varer lengst og at vennskap er det viktigste som finnes. Gjennom hele serien tar de voksne feil titt og ofte og må rett som det er settes på plass igjen av barna. At barn har rett er dermed en viktig del av serien, men barna kan også lære mye av de voksne. På tross av at de ulike episodene har ulike temaer og egne historier, er det allikevel en viss sammenheng mellom episodene. Denne sammenhengen ligger blant annet i de ulike rollenes utvikling. Her vil jeg nevne noen eksempler.

Nure går fra å være redd for det aller meste, til å bli tøffere og tøffere. Dette skjer ved at han får høre om faren hans, som mora Grete aldri snakker om. Han blir fortalt at ingen var modigere enn faren hans, og at han levde

---

⁶ Kjente fjes i ny kalender. (01.12.2006)

http://www.nrk.no/programoversikt/?p_otr_prog_id=OBUS01000104&p_otr_sendedato=20061201&p_otr_antid=18.00&p_otr_kanal=NRK1&p_knapp=Omtale&p_artikkel_id=0

etter mottoet "jo farligere, jo bedre". Dette resulterer i at Nure møter det han frykter titt og ofte og at han dermed skritt for skritt blir litt mindre beskjeden og litt mer sikker på seg selv.

Victoria, som da ho kommer er skikkelig overlegen, gjennomgår en tilpasning til det lille samfunnet i Svingen. Ho blir mindre og mindre blærete og blir til slutt venn med de andre i Svingen. Også den pakistanske familien Atif er en del av, gjennomgår en forandring. Selv om de er muslimer deltar de i bygda på de tilstelningene som skulle finne sted i forbindelse med juleforberedelsene. De deltar på tenning av julegrana, de ser på Lucia-toget og de er tilskuere ved juleforestillinga som settes opp i regi av Vera. Men de veldig klare på at de ikke er der for å feire jul, men for å se sønnen Atif opptre. På denne måten representerer den muslimske familien idealet på en integrert familie.

Forholdet mellom Marvin og Agnetha er også noe som følges over flere episoder. Agnetha blir mer og mer irritert på Marvin som hele tida skal være så barnslig, ikke vil han høre på ho heller. De krangler mye, men forholdet deres reddes til slutt ved hjelp av barna Linus og Klara. Marvin og Agnetha gir også gjennom serien et tydelig bilde på moderne likestillingsforhold. Marvin kan være pysete, som da han får i oppgave å rense pipa. Han har høydeskrekk og det hele ender med at Agnetha må gjøre det.

"Jul i Svingen" er en serie hvor rollenes personlighet, utvikling og forholdene mellom dem er det viktige. Rollene forandrer seg og tydeliggjøres gjennom det de opplever i løpet av de 24 enkelthistoriene. Da det er vanskelig å gi et handlingsreferat av en serie som ikke har en klar sammenhengende handling, beskriver jeg heller en episode jeg mener representerer serien godt.

EKSEMPEL PÅ EPISODE

Som eksempel på episode, velger jeg 23. desember. I denne episoden framfører barna et julespill, og synet serien har på jula kommer tydelig fram.

Episoden åpner idet Akaya holder på å pakke. Dagen etter, på selveste julaften, skal ho og familien nemlig dra til Indonesia. Atif har på sin side mista den boka han er aller mest glad i; bjørneboka. Men så skal alle barna samles på låven hos Victoria, det er tid for å øve på julespillet. Også Atif, som er muslim, blir med. Dermed må Linus gi fra seg rollen som Baltasar og blir nå inpsipient; han skal passe på at alt går bra under forestillinga. Mens barna øver, surrer Marvin rundt og ordner teknikken, hele tida med det barnslige humøret sitt. Victoria, som spiller Maria, insisterer på at ho skal ha på seg en kjole i rokokkostil og begrunner dette med spørsmålet "står det i Bibelen at Maria ikke hadde på seg det, kanskje?". Så kommer selve forestillinga og hele bygda samles. Til og med familien til Atif kommer, og også fru Vold, som gjennom serien har vært ei sint grinebiter som helst ikke vil vite av barn. Etter at grøten er spist, erklærer Linus at forestillinga skal begynne og Nure som Josef sammen med hans trolovede Maria kommer ut på scenen. Replikkene går fint, men etter hvert må Nure improvisere. Jesus, som skulle krabbe ut gjennom en luke i veggen, inn under den store rokokkokjolen til Maria og deretter sprette fram, greier ikke å få opp luka og fødselen blir dermed lang. Victoria, like oppgitt som alltid, himler med øynene. Nure på sin side kommer med replikk på replikk, gjerne på rim, og får publikum til å le. Bak scenen spiser hunden, som er kledd ut som en sau, opp CD-en med musikken til sluttnummeret før den løper

ut på scenen. Gjeteren Åsa løper etter og dette setter i gang en hel haug med reaksjoner. Engelen Børre erklærer at Jesusbarnet er født, så kommer de vise menn, kun to i tallet fordi den siste måtte på do. Visemennene følger diskokula og finner på den måten stallen. Publikum ler og ler og når Jesus til slutt greier å bli født, fødes også en tvillingsøster (som opprinnelig var den tredje visemannen). Hele stykket avsluttes med en dans, men i stedet for den rolige musikken hunden ødela, kommer en opp-tempo asiatisk sang og det hele toppes med en av Marvins spesialeffekter: det snør popcorn!

Episoden avsluttes med at alle sammen går rundt juletreet. Når de synger "Deilig er jorden", begynner Marvin å gråte fordi han synes sangen er så fin. Så bærer det snart hjem, men ennå skal en ting skje: barna i Svingen gir Atif en gave, ikke en julegave, for han feirer jo ikke jul, men en helt vanlig gave. Gava er en bok om bjørner, og Atif nærmest hopper i været.

DEL 3 – SAMMENLIGNING

Det er noe nesten grotesk ved det å finne ut av at du har blitt påvirket uten selv å ha tenkt over det. De verdiene du har, de du ser på som en selvfølge, og alle tankene du tenker, dine egne tanker, de liker i alle fall jeg å tro at jeg har kommet fram til selv. Men som oftest er det ikke sånn. Som oftest har holdningene dine fått lass på lass med drahjelp. Nå er det tid for disseksjon og partering; hvilke holdninger og tanker er å finne under huden på seriene?

FORSKJELLER OG LIKHETER

De to seriene omhandler to forskjellige verdener. Den ene inneholder blånisser og et slags ursamfunn som er helt forskjellig fra vår egen verden. Den andre følger livet til helt vanlige mennesker i ei lita bygd i Norge. Også de to serienes oppbygning er forskjellige; den ene er én sammenhengende historie som bygger seg opp etter hvert, den andre består av enkelthistorier. Forskjellene mellom de to seriene stopper ikke der, men på tross av de forskjellige rammene, inneholder begge kalendrene flere likhetstrekk. Disse vil jeg se på her. Det er tid for å finne svar på alle spørsmåla mine.

BARN HAR RETT

I Svingen må barna titt og ofte rette på de voksne. Dette gjelder særlig Marvin, faren til Linus. Et eksempel på dette er når den årlige skistafetten mot nabobygda Sletta finner sted. Marvin blir så revet med at han endrer oppmerkinga. Dette fører til at en av deltagerne fra Sletta går lengre enn sistemann ut fra Svingen. Barna fra Svingen vinner selvfølgelig, men når de finner ut at Marvin gjorde sånn at de juksa, gir de fra seg seieren og blir nødt til å lære Marvin den kjente formuleringa at det viktigste ikke er å vinne, men å delta. Barna blir de smarte, mens de voksne, hovedsakelig representert ved Marvin, er de teite.

Et liknende mønster er å finne i Blåfjell. Turte er klok og finner ut lenge før foreldrene at det slettes ikke er så farlig med rødnisser – snarere tvert imot. Foreldrene på sin side står steilt på sitt og er redde for det nye. Turte, med sine nye ideer, får støtte hos førstegenerasjonen. Både den gamle og skrukkete dronning Fjellrose og Erke er enige i Turtes ideer. Dette er et klassisk grep innen barnelitteraturen; tredjegerasjonen kommer i konflikt med foreldrene sine, men blir støtta av besteforeldrene sine, eller andre i førstegenerasjonen. I Svingen mangler den sympatiserende førstegenerasjonen, men derimot får noen av foreldrene, som for eksempel Biggen, Vera og Agnetha, denne rollen. Marvin derimot er et prakt eksempel på en dum forelder.

Selv om dette er et typisk oppsett innen litteratur og andre medieformer for barn, er det også politisk korrekt. Barn skal ikke glemmes, men heller vektlegges og lyttes til. At nettopp dette er et underliggende tema i en serie for barn, er i og for seg ganske naturlig.

FORBILLEDIG FRAMSTILLING AV DET UKJENTE

I begge seriene framstilles de ukjente kulturene i et veldig godt lys. Også dette er fra topp til tå politisk korrekt. I vennegjengen i Svingen finnes både en muslimsk pakistansk gutt (Atif) og ei jente med ei indonesisk mor (Akaya). Atif er gjengens smarting. Han har greie på alt fra bjørner til historie og vitenskap. Akaya på sin side, er

mer filosofisk og opptatt av visdomsord. De to representerer hver sin intellekt. De etnisk norske barna derimot, er ikke blitt tildelt slike egenskaper. Disse barna kan være modige, omtenkssomme, men også eglete og irritable. Det er utlendingene som sitter på kunnskapen. Dette er neppe tilfeldig. For hadde det motsatte vært tilfelle - hadde Atif eller Akaya vært dumme og voldelige - ville dette vakt sterke reaksjoner.

Et sidestykke til dette er å finne i Blåfjell. Her utgjør det oppdikta blånissefolket det ukjente og spennende som må respekteres og bevares. Blånissene framstilles som et primitivt folk, de skaper assosiasjoner til et slags norsk urfolk. Kanskje ligner de samer, kanskje ligner de nordmenn den gangen den norrøne mytologien gjennomsyra samfunnet, eller kanskje er blånissene en slags norsk form for indianere. Uansett lever de i pakt med naturen og betrakter seg som en del av denne. De har ikke gjennomgått en teknologisk revolusjon og eier ikke stort. I møtet med vår kulturs gjenstander, skjønner blånissene virkelig ingenting. Dette eksemplifiseres ved at en radio kommer inn i Blåfjell sammen med alt søppelet. Radioen er nede i en søppelsekk, og blånissene tror først det sitter både en mann og en dame i sekken og prater sammen. Men på tross av denne enkelheten, denne totale mangelen fra framskritt som hele vårt samfunn i dag både bygger på og er avhengig av, er det blånissene som har skjönt mest når alt kommer til alt. Dette særlig når det kommer til miljø, med tanken om at "vi blånisser låner og gir noe tilbake" plasserer nissene seg i en rundgang som må være i balanse.

På denne måten dyrkes det ukjente i begge seriene. I "Jul i Svingen" er dette med å bygge opp om en vellykka integrering. I "Jul i Blåfjell" derimot, bidrar dette synet mer som et tankekors i forhold til vårt eget samfunn; er virkelig alt det materielle vi forbruker og eier til det beste for oss? Er ikke blånissene lykkelige uten alt dette kanskje? De ukjente kulturene i Svingen fungerer ikke som et alternativ på sammen måte. Årsaken til dette er at det ikke er kulturene som fremheves i serien, de bare er der. Det som derimot blir vektlagt, er derimot at det å være en del av en annen kultur enn den norske, ikke er noe negativt, snarere tvert i mot.

INTEGRERING OG FREMMEDFRYKT

I Svingen eksisterer ikke et eneste integreringsproblem. Jeg skreiv den forbilledlige framstillinga av det ukjente i "Jul i Svingen" er med på å bygge opp om en vellykka integrering. At integrering i det hele tatt kan være vanskelig og komplisert blir ikke nevnt – det er en selvfølge at det går knirkefritt. Dette er annerledes i Blåfjell. Når rødnissejenta blir oppdaga reagerer alle blånissene med frykt og vil kaste ho ut av fjellet så fort som mulig. En del tankekraft seinere endres derimot denne holdninga. Rødnissejenta og hennes røde tanker var ikke farlig som blånissene frykta, de var bare nye. Det som en gang var et problem, har nå blitt løst.

I begge seriene er det et tydelig ønske om å fremme integrering og minske fremmedfrykten, men de to har en helt ulik tilnærming til dette. I Svingen har det aldri eksistert et problem med integreringa, og selv om dette høres fint ut, er det nok en utopisk tanke. I Blåfjell er forholdet til fremmedfrykt mer aktivt; blånissene møter et problem og gjennomgår en forandring. Der "Jul i Blåfjell" setter søkelys på problemet, hopper "Jul i Svingen" rett til svaret og unngår dermed problemstillinga. Dette er en klar følge av oppsettet de to seriene har: "Jul i Blåfjell" med sin fortsettende historie, har muligheten til å følge opp problemstillinger og gå dypere i dem enn det "Jul i Svingen" har med sine enkelte episoder. Selv om det hver dag i Svingen løses et problem eller en utfordring, er ikke disse like dyptgående som problemstillingene som er å finne i Blåfjell.

I Blåfjell er det rødnissejenta som utgjør det utløsende objektet for at fremmedfrykten overvinnes. Rødnisser har i lange tider vært kjent i norsk kultur og er dermed noe vi kjenner og ikke oppfatter som nytt og fremmed på samme måte vi gjør med blånissene. Vi veit rødnissene ikke utgjør noen trussel, vi veit de ikke er farlige. Dette er et viktig element i behandlingen av fremmedfrykten i "Jul i Blåfjell". Vi veit hele tida at blånissene overhodet ikke har noe å være redde for. Og dette gir oss tanker, bevisst eller ubevisst; kanskje det som for oss er ukjent, faktisk ikke er så farlig? For rødnissene er i alle fall ikke farlige, og blånissene er redde for dem.

LIKESTILLING MED ANTYDNING TIL KVINNELIG DOMINANS

Likestilling mellom kjønnene er en underliggende tankegang i begge adventskalendrene. I Blåfjell er det Blåmor som virkelig kan brøle. Blåfar derimot begynner å hikke hver gang han blir redd, og det er ikke lite han er redd for. I Bygda, fortsatt i serien om Blåfjell, trenger postmann Kåre stadig vekk hjelp fra den langt mer nevenyttige Selma, enten det gjelder strøm og sikringer eller juletreskaffing. Denne tendensen er lett å finne igjen i Svingen. I familien til Linus, som jo er en slags hovedperson, er det Agnetha som er sjefen. Ho retter stadig vekk på Marvin når han oppfører seg barnslig eller ikke gjør som ho vil. Men det er tydelig at de to respekterer hverandre, noe som også er tilfellet mellom Blåmor og Blåfar og mellom Kåre og Selma.

Ingen av de tre mennene jeg har nevnt over er særlig maskuline og er ofte avhengig av hjelp fra kvinner. Dette er lett å oppfatte som umannlig, og man kan undre seg: har seriene, og da særlig "Jul i Svingen" dratt likestillinga for langt? Har makta gått fra å ligge hos mannen til å ligge hos kvinnen, i stedet for å stoppe midt på? Når for eksempel Marvin, etter beskjed fra kona Agnetha skal rense pipa, ender det med at Agnetha må gjøre det selv fordi Marvin har høydeskrekk og dermed ikke tørr. Marvin blir dermed latterliggjort, på samme måte som Blåfar blir hver gang han blir redd, for eksempel for ei mus, og må hikke. Det er neppe tilfeldig at det er mennene som har blitt tildelt disse egenskapene. For hadde det vært motsatt hadde sannsynligheten vært stor for at det ville blitt oppfatta som kjønnsdiskriminering. Men, i så tilfelle, burde ikke da begge seriene ha mannsdiskriminerende holdninger? Eller er det heller et bevisst holdepunkt for å hjelpe den myke mannen ved å bryte ned synspunktet om at menn skal være mandige?

Uansett om likestillinga faktisk er i likevekt i de to seriene, eller om kvinnenens makt veier tyngst, er det tydelig at begge seriene ikke ønsker å diskriminere. Om de har lyktes med sitt likestilte samfunn er en annen sak. For det er ikke enkelt; i hvor stor grad skal man akseptere at menn og kvinner, gutter og jenter er forskjellige, og i hvor stor grad skal man unngå å bruke innebygde holdninger til kjønn, og heller gjøre kjønnene mer nøytrale?

KONSERVATISME

Begge de to seriene er prega av å ha gitt slipp på konservative tanker. Dette er alle de tidligere punktene i sammenligninga et eksempel på, altså overføringa av makt til barna, dyrkinga av det ukjente, tankene om integrering og likestilling. Eksemplene på dette er flere:

I Svingen finnes det mange enslige foreldre. Faktisk er antallet enslige like høyt som de foreldrene som lever sammen. På samme måte som Albert Åberg har gjort i lange tider, bidrar dette til å øke folks godkjennelse av dette, selv om dette allerede er ganske etablert. Allikevel kan alle de moderne tankene som hersker i Svingen,

uten et eneste konservativt snev, alle de på forhånd løste problemene, føre til at det lille samfunnet i Svingen blir for politisk korrekt og dermed mister sin troverdighet. Selv om serien har jobba for å omhandle helt vanlige mennesker, kan det nesten føles litt virkelighetsfjernt. For de problemene vi selv opplever i hverdagen og leser om i avisene, som for eksempel gjelder integrering, er ikke å finne i Svingen overhode.

I Blåfjell har nissene et mer aktivt forhold til de konservative tankene. Deres samfunn går fra å være prega av urblånissenes levevis og holdninger, til å finne ut at disse ikke nødvendigvis passer for dem. Dette kommer til syne gjennom den urgamle blånisseregelen, som blånissene kvitter seg med og kaster ut av fjellet. Altså var ikke Blåfjell eksemplarisk på dette punktet fra starten av og kan dermed gjøre at vi kan identifisere oss med blånissene, på tross av alle de ytre ulikhetene.

Denne forskjellen mellom Blåfjell og Svingen er å finne igjen når det gjelder fremmedfrykt også. I Svingen har dette aldri eksistert, i alle fall ikke som vi får se. I Blåfjell derimot, er rødnissejenta et stort problem i starten, men problemet løses. Dermed gir serien et svar på hvordan dette kan overvinnes, ikke bare et svar på hvordan det bør se ut.

HENSYN TIL NATUREN

I Blåfjell er hensynet til naturen og miljøet et veldig sentralt tema. Det går ikke en eneste dag i Blåfjell uten at deres levesetning "Vi blånisser låner og gir noe tilbake" nevnes. Denne setninga plasserer blånissene rett inn i dypøkologien. Dypøkologien sier at alt liv på jorda har en egenverdi, uavhengig av menneskets nytteverdi av organsimen, og at alle livsformene utfolder seg i gjensidighet. Dette betyr at også mennesket må tilpasse seg⁷. Blånissene anser seg selv som en del av naturen og må dermed være med på å tilpasse seg ved å gi noe tilbake til den. De skjønner hvor alvorlig det er når menneskene ikke tilpasser seg. Etter hvert skjønner også menneskene i Bygda at de ikke kan tømme søppelet i fjellet, og at de heller bør gjenvinne det. Både med blånissenes tydelig dypøkologiske profil og med menneskenes gjenvinning, holder serien en tydelig miljøprofil som sier at vi mennesker faktisk må ta hensyn til jorda.

Denne tankegangen er ikke å finne i Svingen og er dermed kanskje blant de største forskjellene mellom seriene når det gjelder hvilke holdninger og verdier som formidles og gis til syne. Det eneste som kan sies å handle om miljø i Svingen, er når barna finner en påkjørt rev i veikanten og kontakter dyrlegen så den ikke skal dø. Barna er da fast bestemt på at ingen kan oppføre seg sånn ovenfor dyr. Akayas filosofiske tanker går noen ganger også på natur og miljø, men får aldri noe særlig gjennomslag eller oppmerksomhet.

---

⁷ Arne Næss har utforma åtte dypøkologiske punkter, de to første lyder:

- Hvert individ og alt liv på Jorden har verdi i seg selv. Det gjelder også kulturelle livsformer. Verdien er uavhengig av nytteverdi for mennesker.
- Livsformene utfolder seg i gjensidighet, med livskvalitet som grunnlag for samliv og sivilisasjon. Mangfold og rikdom av livsformer er avgjørende for at verdiene kan utfolde seg.

FORHOLDET TIL JULA

Det er ikke til å komme bort i fra: jula er ei kristen høytid. Men på den andre sida: Norges tid som et kristent land ser ut til å gå mot slutten med tanke på nordmenn som personlig regner seg som kristne. Både "Jul i Svingen" og "Jul i Blåfjell" er adventskalendere, og har dermed den funksjonen at de teller ned dagene til julaften. Hvordan forholder de to adventskalendrene seg til det de skal fungere som? Eller, sagt på en annen måte, hvordan forholder barne-TV-seriene seg til kristendommen? Og, som et resultat av kristendommens minkende oppslutning i Norge, kan vi forvente at adventskalendrene forholder seg til julebudskapet i det hele tatt?

JULEBUDSKAP I SVINGEN

Det er ikke tilfeldig at jeg valgte episoden med julespillet for å presentere "Jul i Svingen". For det første er det i denne episoden jula for alvor nevnes, og for det andre representerer den forholdet serien har til julebudskapet. I episodene ellers nevnes jula kun i forbindelse med pakkene, og de igjen nevnes bare i forbindelse med at Atif ikke får julegaver fordi han ikke feirer jul. Altså kan det virke som om pakkene er det eneste innholdet i jula. Men så kommer 23. desember og julespillet. Alt går skeis, og det som egentlig skulle være et skuespill med høytidelig preg og en vakker avslutning med ballet, blir i stedet moro fra ende til annen. Avslutninga tar helt av med asiatisk musikk av det slaget du finner i Bollywood-filmer og popcorn som snør ned.

Kristendommen og julebudskapet er ikke å finne noe sted i hele serien, med unntak av denne episoden. Ingen av karakterene i Svingen er kristne, i alle fall som vi får se. Ingen har en gang en kristen tante eller bestemor som kommer på dagsbesøk. Svingen har fått plass til to kulturer som ikke er norske, men Norges egen kristne historie og kultur, virker fjern og fremmed. Ingen går i kirka om søndagene, ingen tenner adventslys og synger "Nå tenner vi det første lys" og ingen setter opp julekrybbe. Serien har allikevel fått plass til et julespill, men dette julespillet er gjennomsyra av humor og latter. Mens de andre kulturene og religionene behandles med største forsiktighet og alvor fungerer juleevangeliet som et komisk moment. Det er ikke noe i veien med å le, men det å tøyse noe bort kan også være et svakhetstegn, og det tror jeg er tilfelle her. Barne-TV-serien greier rett og slett ikke forholde seg til de 1000 åra Norge har bak seg som kristen nasjon.

JULEBUDSKAP I BLÅFJELL

I "Jul i Blåfjell" er det blånissene som er i fokus. Sett i sammenheng med den kristne jula kan det være vanskelig å forklare hva disse nissene har med jul og gjøre, men allikevel vil jeg si kristendommen er mer til stede i "Jul i Blåfjell" enn i "Jul i Svingen", for:

Kåre har en Bibel på nattbordet, han og barna planlegger julespill hvor Kåre skriver manuset og komponerer musikken. Linja "En ny konge skulle komme til denne jord" er blant annet å finne i denne musikken. I tillegg settes det fram julekrybbe, Kåre snakker med Mikkel og Martha om de har tenkt over hva jula egentlig handler om og hele bygda ser både på julespillet, som framføres med høytidelighet, og samles til kirka på julaften. Kristendommen er aldri et stort tema, men den er der i bakgrunnen, i de små detaljene.

Blånissene og deres daglige sysler utgjør hoveddelen av "Jul i Blåfjell". Dette tar på en måte oppmerksomheten bort fra den kristne jula, men på en annen måte ikke. For blånisser er ikke mennesker, de er noe helt annet, og dermed er det også helt naturlig at de ikke er kristne, eller har ei kristen tante eller en annen type tilknytning til religionen. Derimot er det mye mer unaturlig at vanlige mennesker, som til og med bor i Norge, ikke ser ut til å ha noen særlig tilknytning til kristendommen. For i Blåfjell blir det med de små detaljene. Kristendommen i serien utgjør en slags allmenn norsk arv, den bygger på høytideligheten vi opplever rundt jula, ikke julebudskapet. Serien greier altså å forholde seg til allmennreligiøsitet og den kristne tradisjonen, men gir den ikke mye plass. Det er ikke til å stikke under stol; "Jul i Blåfjell" vektlegger et samfunn som kanskje ligner det norrøne samfunnet, altså før Norges kristne tid. En bevisst og aktiv kristen tro utgjør derimot en vanskelig nøtt for serien, for hvordan skal den behandles? Seriens løsning ser ut til å være å unngå den, og heller ta med en liten dose allmennreligiøsitet.

SELVSENSUR?

Ingen av de to adventskalendrene lar julebudskapet komme tydelig til syne. I Svingen blir det med det komiske julespillet, Blåfjell nøyter seg med de små detaljene, de som er opp til oss selv å oppdage. Der serien om Svingen hopper over Norges kristne tid, konsentrerer skaperne bak Blåfjell seg om ei tid før Norges kristne tid. Det kan se ut som om begge seriene har problemer med å forholde seg til kristendommen. Jula skal være ei koselig tid, en tid for familie, venner og hygge. Vi er glade i hverandre i jula. Kan dette ha ført til at de to adventskalendrene har styrt unna kristendommen? For hvem vil vel støtte noen når det er jul?

Da er det mye enklere å spille på feel-good, ta opp temaer det ikke er noen strid om. For det er mange det skal tas hensyn til. Minoritetskulturene skal ikke overkjøres, og statskanalens barne-TV kan ikke være forkynnende. Men det å ta med hvorfor jul feires i Norge år etter år, er det å være forkynnende? Strengt talt ikke, det handler om røtter. I frykt for følgene kan man nesten si de to seriene unngår disse røttene. Det er snakk om ytringsfrihetens motstykke og kanskje verste fiende; man legger tøylar på seg selv for å unngå å støte, for å unngå å skape diskusjon. Og en følge av dette, når man vil overleve på å være likt av alle, er: man glemmer å mene noe.

Det hele utgjør et paradoks: etter tusen år med jul i Norge oppleves kristendommen som støtende, og dette igjen har ført til at julebudskapet utelukkes i noe som skal være en del av den kristne tradisjonen, nemlig adventen og adventskalenderen. Det er tydelig det har skjedd noe i løpet av de tusen åra.

EN NY JUL?

Majoriteten av samfunnet i Norge er ikke lengre kristen, samtidig er jula populær som aldri før. Vi has lass på lass med tradisjoner vi gjentar hvert år. Tradisjonene var der opprinnelig for å minne oss om hvorfor vi feirer jul, men nå kan det virke som om tradisjonene bare er der for sin egen del, fordi vi liker tradisjonene. Mange av dem har ikke engang forbindelse med opphavet, her et barn i ei krybbe. Tradisjonstråden har fått en knekk og er på mange områder ikke lenger sammenhengende med utgangspunktet. Og på grunnlag av dette; har jula fått et nytt innhold?

Da kristendommen blei innført i Norge overtok jula vinterblotets plass i samfunnet. Vinterblotet var en ofring i det norrøne samfunnet med den hensikten å gi ny kraft til sola, som hver vinter mister krafta si og som hver vår blir sterkere og sterkere så den bringer nytt liv. Jula og dens budskap kunne settes inn i denne sammenhengen med Jesus som bringer av evig liv. Kristendommen ivaretok de tradisjonene den likte og kasta det som ikke passa inn. Er dette i ferd med å skje igjen? Skifter jula fra å ha Jesus i sentrum, til å konsentrere seg om avslappende hygge, små koselige samfunn og et vellykka moderne integrert samfunn? Blir kristendommen rett og slett bytta ut med humanismen? I så fall kan det virke som om tradisjonene, på samme måte som ved kristendommens inntog, ivaretar mange av tradisjonene rundt feiringa. De som omhandler Jesus og tro forsvinner gradvis, mens kosen og det materielle står igjen.

Tradisjonene er viktig i feiringa av jula. Dermed skjer denne utbyttinga av innhold i jula uten at vi helt får det med oss, for vi gjør jo stort sett det samme som før. Kultkontinuitet kalles dette.

Med dette i tankene, kan man kreve at adventskalendrene i barne-TV skal ha et kristent innhold? Hvis jula er på vei til å få et nytt innhold, er det ikke da mer naturlig at kalendrene gjenspeiler dette?

YTRINGSFRIHETENS FIENDER

Kultkontinuitet innebærer at noe byttes ut med noe annet. Hva er det da kristendommens jul blir bytta ut med? Av "Jul i Blåfjell" og "Jul i Svingen" er det den sistnevnte som i størst grad bringer nye verdier inn i jula. Hvilken ideologi er det denne serien formilder?

Jeg ser på det jeg har funnet til nå: "Jul i Svingen" ser ut til å være prega av moderne ideer. Kalenderen gjenspeiler et samfunn så idyllisk at det gir inntrykk av å være nærmest perfekt. Den slenger om seg med holdninger som skal representere respekt og forståelse, et samfunn hvor ingen undertrykkes. Den prøver så godt den kan å gjøre alle til lags. Men hva ideologien bygges på, har jeg ikke helt greid å få tak i. Det kan virke som om serien prøver å gjenspeile det perfekte samfunn, uten helt å vite hva dette samfunnet er eller bygger på. Det samme gjelder den nye jula; det er tydelig at serien fremstiller en annen jul enn den kristne, men hva den inneholder virker det ikke som om serien har tatt stilling til. Det kan se ut som om serien bare flyter med fordi tradisjonene er de samme, og på den måten veit den ikke helt hvilke verdier som gjelder og hva den representerer.

Eller er scenarioet heller slik: adventskalendrene veit hva de mener, de har definert sitt verdigrunnlag, men unngår å vise det. Begge tilfellene kan kobles til begrepet om ytringsfrihet. Ytringsfrihet er frihet til å si det man mener, men en betingelse for at dette skal fungere, er at man veit hvor man står, hva man anser som det viktigste i verden, hva man kanskje til og med kan dø for. For det er først når man har tenkt gjennom holdningene sine og tatt standpunkter som er holdbare, at man virkelig kan argumentere for og forsvare meningene sine. Det er først ved et slikt stadium ytringsfriheten virkelig kommer til sin rett. Og hva da, hvis vi skjuler det vi mener for å være hyggelige, altså rett og slett driver selvsensur, eller kanskje verre, hvis vi ikke engang veit hva vi mener, hvordan skal det da gå med ytringsfriheten?

Ingen av de to seriene gir et tydelig svar på hva de mener jul er. I Blåfjell får ikke jula plass, mens det i Svingen kun finnes en utydelig og abstrakt ideologi. Begge tilfellene er typiske for selvsensuren i Norge.

Det snakkes varmt om ytringsfriheten, det er udiskutabelt at den skal ivaretas i vår kultur. Samtidig støter ofte ytringsfriheten mot den intellektuelle og etiske redeligheten. Samfunnet vil passe på at alle har det bra, at ingen støtes. Det er særlig et punkt hvor folk blir sårbare, og det er når det kommer til religion. Julia går innunder her. Det kan se ut som begge seriene preges av dette; de vil være venner med alle, og det er kanskje ikke så rart med tanke på at de er beregna på barn. Selvsensuren rår, hvis ikke det er mangelen på meninger som er tilfellet. I begge tilfeller er dette fiender av ytringsfriheten.

KONKLUSJON – HVA BYGGESTEINENE BESTÅR AV

Alle spørsmåla mine kan nok oppsummeres i dette ene: hva er det seriene har som byggesteiner, er det feel-good eller er tyngden større? Altså, ønsker seriene kun å underholde og glede, eller finnes det et ønske om å ytre en mening også? Eller, sagt på en tredje måte: er seriene ofre for selvsensuren?

”Jul i Svingen” gjenspeiler et samfunn så idyllisk at det gir inntrykk av å være nærmest perfekt. Integreringa er fullkommen, fremmedfølelsen ovenfor andre og nye kulturer er overvunnet og ikke lenger tilstedet, likestilling er stort sett tilfellet. Ingen er dypt uenige. For alle store problemstillinger er ferdigløste, og det som gjenstår er koselige temaer som omhandler vennskap og det å våge, saker som alle kan si seg enige i. Serien hopper over problemstillingene, for kosens skyld. Det er feel-good i lange baner.

Forholdet til den kristne jula sklir rett inn i denne holdninga; det er bedre å unngå et problem enn å ta det opp, det er bedre å slenge ut ymse meninger enn å etablere en ideologi.

”Jul i Blåfjell” har et mer aktivt forhold til problemstillingene sine. Fremmedfrykten overvinnes og det konservative levesettet deres forandres. Også med tanke på kristendommen og julebudskapet har serien et mer aktivt forhold enn den ”Jul i Svingen har”. For kristendommen, i form av allmennreligiøsitet, er til stede i Bygda, noe den ikke er i Svingen. Serien etablerer også bedre en ideologi, men ideologien innebærer ikke den nye jula og hva den måtte innebære. Ideologien er prega av blånissene og deres dypøkologi.

Begge seriene er prega av myke kanter; ingen har et stort ønske om å provosere eller ytre sine meninger, men spiller på en koselighet og det å dyrke fram glede.

ETTERORD

Nå har jeg tenkt og tenkt og funnet svar på mye, men fremdeles er mange av spørsmåla uløste. En ting jeg har funnet ut av er at det gikk som jeg frykta, barne-TV er ikke så fantastisk som jeg trodde. For all del, på mange punkter er det bra, det er mange gode holdninger i forhold til mennesker, og også natur i de to seriene, men de har også mangler. De er ikke plettfrie. Det er ytringsfriheten jeg tenker på. Men så kan en også spørre seg: kan man forvente at barne-TV-serier skal utnytte ytringsfriheten til det fulle? De er jo laga for barn. Jeg har ikke noe godt svar på dette, men en ting veit jeg: Jeg vil ikke lengre bare flyte på tradisjonene uten å finne fram til kjernen, og finner jeg ut at jeg er uenig i kjernen, i selve verdigrunnlaget, da er jeg ikke sikker på om jeg vil fortsette å være en del av tradisjonen.

Jeg snakker selvfølgelig fortsatt om barne-TV og adventskalendrene de lager. Jeg veit ikke om jeg kommer til å sitte klar fem minutter før barne-TV begynner for å være på den sikre sida og på den måten fått med meg nyheter på tegnespråk i tillegg. Jeg er visst ikke barn lenger.

KILDELISTE

- *Jul i Blåfjell* (DVD). NRK (1999)
- *Jul i Svingen* (DVD). NRK (2006)
- *Adventskalender* (25.12.2009) <http://no.wikipedia.org/wiki/Adventskalender>
- *Jul i Blåfjell* (22.12.2008) http://no.wikipedia.org/wiki/Jul_i_Blåfjell
- *Gudny Hagen* (12.12.2009) http://no.wikipedia.org/wiki/Gudny_Ingebjørg_Hagen
- *Jul i Svingen* (24.12.2009) http://no.wikipedia.org/wiki/Jul_i_svingen
- *Kjetil Indregard* (05.12.2009) http://no.wikipedia.org/wiki/Kjetil_Indregard
- *Kjente fjes i ny kalender.* (01.12.2006)
http://www.nrk.no/programoversikt/?p_otr_prog_id=OBUS01000104&p_otr_sendedato=20061201&p_otr_antid=18.00&p_otr_kanal=NRK1&p_knapp=Omtale&p_artikkel_id=0